

دانشگاه تربیت معلم تهران
دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مطالعات زنان _ حقوق زن

موضوع:

بررسی فقهی حقوقی تغییر جنسیت در ایران

با رویکردی بر نظریه امام خمینی (ره)

استاد راهنما: حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

استاد مشاور: جناب آقای دکتر جمشید جعفرپور

نگارنده: نگار نجفی

سال تحصیلی ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و تشکر

باسپاس بی پایان از زحمات ارزنده استاد راهنما، حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی، که در انجام و گردآوری این مجموعه، همواره مرایاری نموده اند و بارها نگاهی های ارزنده و بی دریغ خود، به فعالیت های تحقیقی اینجانب جهت دهی نمودند و همچنین از استاد مشاور جناب آقای دکتر جمشید جعفرپور که صمیمانه در طول این مدت مرا از راهنمایی های خود بهره مند ساختند، کمال تشکر و امتنان را دارم

تقدیم به آنانی که در راه تحقق آرمان های انسانی
ارزش ها و سنت های نادرست جامعه خویش را به چالش کشیدند
و در برابر جمود و ارتجاع عصر خویش به مبارزه برخاستند

۱۲	.....	مقدمه:
۱۴	.....	۱- طرح مسئله:
۱۸	.....	۴- سوالات فرعی تحقیق:
۱۸	.....	۵- روش ها و فنون اجرای طرح:
۲۰	.....	فصل اول_ کلیات
۲۰	.....	مقدمه :
۲۱	.....	گفتار اول:تعریف جنس
۲۲	.....	گفتار دوم:تعریف جنسیت :
۲۲	.....	گفتار چهارم:تعریف هویت
۲۳	.....	گفتار پنجم:هویت جنسی :
۲۴	.....	گفتار ششم:هویت جنسیتی
۲۶	.....	گفتار هشتم: ارتباط بین هویت جنسی و نقش جنسی
۲۷	.....	گفتار نهم: یادگیری جنسی
۲۸	.....	گفتار دهم: رفتار جنسی
۲۸	.....	گفتار یازدهم:گرایش جنسی :
۲۹	.....	انحراف جنسی
۳۰	.....	اختلال هویت جنسی
۳۳	.....	فصل دوم:تغییر جنسیت از منظر پزشکی
۳۳	.....	طرح بحث:
۳۳	.....	۱. مردان طبیعی (داشتن کروموزوم جنسی XY)
۳۳	.....	۲. زنان طبیعی (داشتن کروموزوم جنسی XX)
۳۴	.....	۳. افراد دو جنسی یا خنثی جسمی (هرمافرودیسیم)
۳۴	.....	۴. افراد دو جنسی یا خنثی روانی
۳۴	.....	هرمافرودیسیم(تداخل جنسیت):

۳۴	هرمافرودیت حقیقی (دو جنسی کامل).....
۳۵	هرمافرودیت (دو جنسی کاذب زنانه) (زنان مرد نما).....
۳۵	هرمافرودیت (دو جنسی کاذب مردانه) (مردان زن نما).....
۳۵	دیسژنز مختلط گوناد.....
۳۵	عوامل بوجود آورنده هرمافرودیسم:.....
۳۶	ناهنجاری کروموزومی جنسی.....
۳۶	نشانگان کلاین فیلتر (۴۷ XXY).....
۳۶	با کروموزوم های جنسیتی (۴۷ XYY).....
۳۷	نشانگان عدم حساسیت آندروژنی یا نشانگان بیضه زنانه نما.....
۳۷	نشانگان آدرنوژنییتال.....
۳۷	کمبود ۵ – آلفا دوکتاز.....
۳۷	آثار استروئیدهای برون زا در دوره حاملگی.....
۳۷	تعیین جنسیت انسانهای هرمافرودیت.....
۳۸	انسانهای هرمافرودیت بعد از تعیین جنسیت.....
۴۰	اختلالات و ناهنجاری های روحی – روانی در رشد جنسی.....
۴۰	طرح بحث.....
۴۰	اختلالات کنشی جنسی.....
۴۲	دلایل ایجاد پارافیلیا.....
۴۳	انواع پارافیلیا.....
۴۴	اختلالات هویت جنسی.....
۴۵	سبب شناسی :.....
۴۵	نظریه بیولوژیکی :.....
۴۶	نظریه های روانی اجتماعی.....
۴۷	ترانسکسوال:.....
۵۰	انواع ترانسکسوالیسم.....
۵۰	ترانس سکسوالیسم با توجه به جنسیت.....
۵۳	تفاوت ترانسکسوال با هموسکسوال (همجنس گرایی).....
۵۵	عوامل موثر در پیدایش همجنس خواهی:.....
۵۶	ترنس سکسوال: انحراف جنسی یا اختلال جنسی.....
۵۷	(۲) مالش دوستی.....
۵۷	(۳) تماشاگری جنسی.....
۵۸	۴. عورت نمایی.....

۵۸	۵. بچه بازی: .....
۵۸	۶. آزار خواهی جنسی .....
۵۹	۷. آزارگری جنسی .....
۵۹	۸. یادگار پرستی همراه با مبدل پوشی .....
۵۹	معیارهای رفتار جنسی طبیعی و غیر طبیعی .....
۶۱	اشکال مختلف اختلالات هویت جنسی .....
۶۲	درمان و پیشگیری اختلال هویت جنسی .....
۶۵	ملاکهای انتخاب بیمار برای جراحی تغییر جنسیت: .....
۶۷	شیوع (همه گیر شناسی) .....
۶۹	ملاکهای تشخیصی DSM-IV برای اختلال هویت جنسی .....
۷۲	انواع درمان .....
۷۴	پروسه تغییر جنسیت: .....
۷۸	فصل سوم: روند شکلگیری تغییر جنسیت .....
۷۸	مبحث اول: پیشینه تغییر جنسیت .....
۷۹	گفتار دوم: پیشینه موضوع تغییر جنسیت در فقه و حقوق گذشته .....
۸۰	گفتار سوم: پیشینه موضوع تغییر جنسیت در فقه و حقوق اسلامی عصر حاضر .....
۸۱	گفتار چهارم: پیشینه تغییر جنسیت در ایران: .....
۸۳	گفتار پنجم: پیشینه تغییر جنسیت در کشور مصر .....
۸۴	گفتار ششم: پیشینه موضوع تغییر جنسیت در سایر ادیان الهی و حقوق غرب .....
۸۷	مبحث دوم: تغییر جنسیت از دیدگاه حقوق بشر .....
۸۷	گفتار اول: از دیدگاه حقوق بشر اسلامی .....
۸۷	گفتار دوم: تغییر جنسیت از منظر اسناد بین المللی .....
۸۸	گفتار اول: اعلامیه جهانی حقوق بشر سازمان ملل متحد .....
۸۹	گفتار سوم: میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی .....
۸۹	گفتار سوم: اعلامیه اسلامی حقوق بشر - قاهره .....
۹۰	مبحث دوم - روند دادرسی و شرایط قانون صدور گواهی تغییر جنسیت .....
۹۰	گفتار اول - سیر قانونی صدور گواهی تغییر جنسیت .....
۹۵	گفتار چهارم - آثار تصحیح شناسنامه .....
۹۵	گفتار پنجم: تقسیم بندی کشورها از نظر وجود یا عدم وجود قوانین مصوب پیرامون تغییر جنسیت: .....
۹۹	فصل چهارم: آثار و احکام فقهی حقوقی مترتب بر تغییر جنسیت .....
۹۹	مبحث اول: از دیدگاه قوانین کیفری .....
۹۹	گفتار اول: شهادت .....

- بند اول: شهادت از دیدگاه اهل سنت ۱۰۱
- گفتار دوم: حدود ۱۰۱
- گفتار سوم: قصاص ۱۰۲
- گفتار چهارم: دیه ۱۰۴
- مبحث دوم: از دیدگاه قوانین حقوقی ۱۰۵
- گفتار اول: زوجیت و اصول حاکم بر آن ۱۰۵
- بند اول - نظریه انفساخ نگاه ۱۰۵
- بند دوم - نظریه کشف بطلان نکاح ۱۰۸
- بند سوم - تغییر جنسیت و اجازه شوهر ۱۰۹
- گفتار دوم - تغییر جنسیت و مسأله نکاح با محارم نسبی ۱۱۱
- بند اول - تغییر جنسیت مادر و مسأله نکاح با دختران ۱۱۱
- بند دوم: تغییر جنسیت پدر و مسأله نکاح با پسران ۱۱۲
- گفتار سوم - تغییر جنسیت و مسأله نکاح با محارم سببی ۱۱۳
- بند دوم - تغییر جنسیت حلیله پسر به مرد و ازدواج با مادر شوهر ۱۱۴
- گفتار چهارم - حقوق اشخاصی که با فرد تغییر جنسیت داده ازدواج می کنند ۱۱۵
- گفتار پنجم - تغییر جنسیت و مسأله مهریه در نکاح دائم ۱۱۵
- بند اول. لزوم پرداخت کل مهر مطلقا ۱۱۶
- بند دوم - پرداخت مهر مطلقا لازم نیست ۱۱۷
- بند سوم - لزوم پرداخت کل مهر در صورت نزدیکی و نصف آن در غیر نزدیکی ۱۱۸
- بند چهارم - سقوط مهر بصورت مطلق در صورت عدم کسب رضایت شوهر ۱۱۹
- تغییر جنسیت و مسأله مهر در نکاح منقطع ۱۲۰
- گفتار دوم: ارث ۱۲۱
- بند اول: ارث والدینی که تغییر جنسیت می دهند از فرزندان ۱۲۳
- گفتار سوم: نفقه ۱۲۵
- گفتار پنجم: حضانت ۱۲۶
- ولایت بر فرزندان ۱۲۷
- گفتار هفتم: قضاوت ۱۲۸
- تغییر جنسیت و مسأله عناوین خانوادگی ۱۲۹
- بررسی آثار تغییر جنسیت در ایالات متحده امریکا ۱۳۱
- گفتار اول: از لحاظ قوانین حمایتی کیفری ۱۳۱
- بند ۱: در قوانین فدرال ۱۳۱
- بند ۲: در قوانین ایالتی ۱۳۱

۱۳۱	گفتار دوم: از لحاظ قوانین حمایتی حقوقی
۱۳۲	بند ۱: تبعیض شغلی
۱۳۲	الف) در قوانین فدرال
۱۳۲	ب) در قوانین ایالتی
۱۳۳	بند ۲: زوجیت و اصول حاکم بر آن
۱۳۴	الف) دعوی حقوقی
۱۳۴	ب) قوانین حاکم بر شناسنامه
۱۳۶	ج) اصول حاکم بر ولایت
۱۳۷	بند ۴: محرومیت از حقوق پدر و مادری (حق حضانت)
۱۳۷	بند ۵: بیمه پزشکی
۱۳۸	بند ۶: مهاجرت
۱۴۰	فصل پنجم: موضوع تغییر جنسیت از دیدگاه فقهی
۱۴۰	طرح بحث:
۱۴۲	افراد ممسوح:
۱۴۲	افراد خنثی:
۱۴۳	الف) خنثای واضح:
۱۴۳	ب) خنثای مشکل:
۱۴۴	افراد سالم:
۱۴۴	ناراضیان جنسی:
۱۴۵	نکته اول: لفظ اصلاح جنسیت در مقابل تغییر جنسیت.
	نکته دوم- ملاک تشخیص جنسیت در افراد خنثای واضح و متن استفتاء آیت الله عبدالکریم موسوی
۱۴۵	اردبیلی
۱۴۷	نظرات فقهی پیرامون حکم شرعی تغییر جنسیت
۱۴۷	نظریه مشروعیت مطلق تغییر جنسیت
۱۴۸	قاعده فقهی تسلیط
۱۴۹	عدم تغییر در خلقت الهی
۱۴۹	نظریه ممنوعیت مطلق تغییر جنسیت
۱۴۹	حرمت از بین بردن اعضای بدن
۱۵۰	غیر مقدور بودن و عدم توانایی در ایجاد تغییر در خلقت الهی:
۱۵۱	مخالفت با مصالح عمومی:
۱۵۱	عدم منفعت عقلایی مشروع و قابل اعتناء:
۱۵۲	نظریه مشروعیت مشروط تغییر جنسیت

۱۵۳	مساله تغيير جنسيت مجدد
۱۵۴	نتيجه گيري
۱۵۸	«ضمائم»
۱۸۲	استفتاآت
۱۸۹	منابع عربي:
۱۹۲	منابع فارسي:
۱۹۷	منابع لاتين

چکیده:

با پیشرفت علم و تکنولوژی مسائل و پرسش‌هایی جدید ایجاد گشته است. از جمله این مسائل نو ظهور که در عصر جدید در میان افراد مختلف رو به فزونی گذاشته است بحث " تغییر جنسیت " میباشد.

بررسی این پدیده نو پیدا ، نه تنها از دیدگاه علم پزشکی بلکه به لحاظ فقهی و حقوقی قابل بحث و بررسی می باشد بطوری که عده ای از فقهای معاصر از جمله امام خمینی (ره) این پدیده را از مسائل مستحدثه برشمرده و به بیان مسائل و احکام پیرامون آن پرداخته اند.

در این نوشته کوشش گردیده ضمن تبیین موضوع و ماهیت علمی تغییر جنسیت ، بر حکم جواز تغییر جنسیت استدلال شده و احکام فقهی حقوقی مترتب بر آن مانند نکاح ، مهر ، عده و سرپرستی و ارث مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

مقدمه:

از پدیده های بروز نموده در جهان کنونی که یکی از موضوعات علم پزشکی نیز بشمار میرود، ترانسکوآلیسم می باشد که به فارسی "تغییر جنسیت" ترجمه شده است. اصولاً "پیشوند ترانس در زبان فرانسه که البته به نوبه خود ریشه در زبان لاتین دارد، به معنای تغییر و عبور از یک مرحله به مرحله دیگر به همراه اصلاح می باشد. ترانسکوآلیسم "حالت" فردی است که دو جنس وی با هم در تعارض باشند و پس از عمل جراحی برای انطباق جنس ظاهری بر جنس روانی و یا جنس روانی بر جنس ظاهری، دیگر به وی ترانسکوآلیسم نباید اطلاق نمود. همچنین باید ترانسکوآلیسم را از فرد خنثی یا دو جنسی (هرمافروdit) تمییز داد، فرد خنثی تعارض جنسی اش در همان مرحله جنس آناتومیک است یعنی هم ظاهر و آلات جنسی مردانه دارد و هم زنانه در حالی که در ترانسکوآلیسم این تعارض در دو ملاک از ملاک های تعیین جنس می باشد. بررسی این پدیده ی نو پیدا، نه تنها از دیدگاه علم پزشکی، بلکه به لحاظ مباحث حقوقی و فقهی قابل بحث و بررسی است. در بین فقهای متاخر بر خلاف بسیاری از فقهاء که عمدتاً یا این عمل را ممنوع نموده و یا مشروط به شرایطی نموده اند، امام خمینی در نهایت صراحت و بدون هیچ گونه قیدی قائل به عدم حرمت تغییر جنسیت است. وی در دنباله مسئله ۱ از مسائل مستحدثه ذیل تغییر جنسیت می فرماید: در صورتی که زن تمایلات جنس مرد یا مرد تمایلات جنس مخالف را داشته باشد، ظاهر عدم وجوب تغییر جنسیت است در جایی که فرد حقیقتاً از جنسی باشد و امکان تغییر او به جنس مخالف موجود باشد. عبارت عدم وجوب در این مسئله از یک تجویز ساده نیز فراتر است. هر چند شمار افراد مبتلا به وضعیت ناراضیان جنسی نسبت به مبتلایان به بیماریها و اختلالات دیگر اندک است از آنجا که این شرایط بر نظام شخصیتی و رفتاری و حقوقی و در نهایت بر سازگاری اجتماعی افراد تاثیر می گذارد، شایسته است که از ابعاد گوناگون مورد بررسی قرار گیرد.

۱- طرح مسئله:

یکی از مهمترین وجوه هویت انسانی، هویت جنسی است. اینکه انسانی زن نامیده شود یا مرد پس از هستی و حیات او مهمترین وجه شناسایی و ارزش گذاری هر فرد توسط خود و محیط پیرامون آن فرد است. کودک نقش های جنسیتی را می آموزد و در جهت تقویت رفتارهای متناسب تشویق می شود. اما این فرایند طبیعی که در اکثر موارد با موفقیت طی می گردد، در پاره ای موارد مسیر متفاوتی را می گذراند. به طوری که کودک در مورد تعلق خود به یکی از دو جنس دچار تردید شده یا کاملاً خود را متعلق به جنس مخالف جنسیت بیولوژیک خود می داند. چنین وضعیتی معمولاً با رشد کودک ادامه می یابد و در مواردی نیز به قوت ادامه یافته و به حداکثر شدن خود یعنی تقاضای فرد برای تغییر مشخصات آناتومیک خود به صورت جنسیتی که فرد خود را متعلق به آن می داند، برسد. به این دسته از افراد تراجنسی گفته می شود. به بیان دیگر تراجنسی کسی است که اعتقاد به تعلق به جنس مقابل دارد، همچنین نسبت به بدن خود احساس بیگانگی داشته و آرزوی قوی برای زندگی کردن به عنوان فردی از جنس مقابل را دارد و برای تغییر دادن ظاهر بدنی و اندام تناسلی خود به شکل ظاهر و اندام تناسلی جنس مقابل تلاش می کند. بزرگسالان دچار اختلال هویت جنسی با آرزوی زندگی کردن بعنوان فردی از جنس مخالف اشتغال ذهنی پیدا می کنند، این اشتغال ذهنی ممکن است به صورت میل شدید برای کسب نقش اجتماعی یا بدست آوردن ظاهر جسمی جنس مخالف از راه دستکاری هورمونی یا جراحی نشان داده شود. تغییر جنسیت یکی از موضوعات بحث برانگیزی که در چند سال اخیر همه را متوجه خود ساخته است. بعضی اصلاً نمی توانند باور کنند که چنین چیزی امکان پذیر باشد عده ای آن را تغییر در خلقت خداوند می دانند و فقط عده کمی آن را بعنوان درمان یک بیماری قبول دارند. در مورد افراد خنثی (هرموفروditها) تغییر جنسیت صدق نمی کند بلکه باید از اصطلاح تعیین جنسیت استفاده نموده و واجب است که جنسیت این افراد مشخص شود.

افرادی در معرض تغییر جنسیت قرار می‌گیرند که به نوعی از لحاظ جسمی یا روحی یا هر دو دچار مشکل جنسی شده باشند. گروهی از افراد هستند که خصوصیات جسمی آنها با گرایش‌ها و تمایلات جنسی آنها موافق نباشد و از لحاظ روانی با جنس تعیین شده خود دچار تعارض شده‌اند که به عنوان ترنس‌سکسوالها (خنثی روانی) مشهورند. ترانس‌سکسوال یکی از شدیدترین اختلالات هویت جنسی شناخته شده روانپزشکی است. تغییر جنسیت این افراد از نظر فقها مورد اختلاف است. این بیماری جدیدی نیست ولی در سالهای اخیر نمود بیشتری در سطح جهان و علی‌الخصوص در کشورهای جهان سوم اسلامی پیدا کرده است. در ایران با توجه به سکوت قانونگذار و فقدان نص در قرآن کریم و روایات درباره مشروع یا ممنوع بودن تغییر جنسیت نظریات متفاوتی اظهار شده است. نظرات فقهی پیرامون حکم تغییر جنسیت به سه صورت می‌باشد: ۱- ممنوعیت مطلق ۲- مشروعیت مطلق ۳- مشروعیت مشروط. که این سه نظریه درباره افراد ترنس‌سکسوال می‌باشد. اکثریت فقهای شیعه قائل به مشروعیت مطلق تغییر جنسیت می‌باشند و دلائلی ارائه کرده‌اند که قابل نقد و بررسی است. در حالی که تعداد کثیری از فقهای اهل سنت قائل به ممنوعیت مطلق تغییر جنسیت می‌باشند.

اولین جراحی تغییر جنسیت در جهان بر روی فردی به نام یارگینسون در سال ۱۹۵۲ انجام شد. موضوع تغییر جنسیت از نظر فقهی نخست بار حدود سال ۱۳۴۲ توسط آیت‌الله خمینی مورد توجه قرار گرفت. بر اساس فتوای ایشان، تغییر جنس بخصوص در شرایطی که نوعی بیماری و عدم تعادل روانی محسوب شود مجاز است. پس از آن سایر علما در خصوص آثار تغییر جنس در حوزه وظایف خانوادگی، ارث، بقای ازدواج مهریه، ولایت و سرپرستی کودکان و انجام دادن تکالیف دینی به تتبع پرداختند. از این رو در قانون مدنی ایران تغییر جنسی به عنوان بخشی از حقوق فردی به رسمیت شناخته شده است و منع قانونی ندارد. از آنجا که مساله تغییر جنسیت از مباحث جدید است که بررسی مسائل آن از جنبه‌های مختلفی مانند علم پزشکی و حقوق و جامعه‌شناسی حائز اهمیت می‌باشد فقهای شیعه کوشش‌های فراوانی انجام داده‌اند تا احکام و مسائل تغییر جنسیت را روشن و آشکار سازند. بنیانگذار جمهوری اسلامی در تحریر الوسیله این

مسئله را مطرح کرده اند و در این باب چنین فرموده اند: "ظاهر آن است که تغییر جنس مرد به زن به سبب عمل و برعکس آن، حرام نیست". البته فقها در ذیل کلام آیت اله خمینی توضیح داده اند که جواز تغییر جنسیت دو شرط است: شرط اول این است که تغییر جنسیت بایستی واقعی و کامل باشد، ثانیاً اینکه تغییر جنسیت اگر در افراد سالم بخواهد صورت بگیرد، نبایستی همراه با ملازمات حرام مثل لمس و نظر باشد. بعد از سال ۱۳۶۴ و با توجه به فتوای آیت اله خمینی که در این زمینه مطرح کردند، در واقع روند حقوقی این مساله در ایران تسهیل شده یعنی اگر تا آن موقع، هیچ مجوز شرعی و قانونی برای این مسئله وجود نداشت بعد از رساله تحریر الوسیله و به ویژه فتوای اخیر روند قانونی این مسئله آسان شد. در حال حاضر ناراضیان جنسیتی در ایران به منظور دریافت مجوز برای عمل تغییر جنسیت، ابتدا به یکی از مراکز روان پزشکی مراجعه می کنند و پس از ارزیابی روان شناختی و روان پزشکی که شامل مصاحبه های تشخیصی، آزمون های جنسی و شخصیتی است در صورت دریافت تشخیص اختلال هویت جنسی بر اساس ملک های دی اس ام - آی وی - تی آر به پزشکی قانونی ارجاع داده می شوند تا توسط کمیسیون مربوطه برای دوره های هورمون درمانی و مشاوره به مراکز مورد تأیید اعزام شوند. پس از گذراندن این مراحل در صورتی که فرد هنوز مصر به تغییر جنسیت باشد، اجازه ی عمل صادر خواهد شد. دو جنسی ها که در متون فقهی خنثی نامیده می شوند، افرادی هستند که دارای یک یا چند صفت از دو جنس مذکر و مونث هستند. به همین لحاظ مباحث زیادی میان فقها و حقوقدانان در این که باید آنها را ملحق به یکی از دو جنس کرد و یا طبیعت ثالثه شمرد به وجود آمده است. بر اساس اسناد و مدارک موجود اولین تغییر جنسیت در ایران در سال ۱۳۰۹ اتفاق افتاد که پسری ۱۸ ساله به دختر تغییر جنسیت داد. در سال ۱۳۶۴ نیز شخصی بنام فریدون به نزد آیت اله خمینی آمد و با مطرح کردن مشکل خود و کسب اجازه از ایشان اقدام به تغییر جنسیت نمود و بعد از آن تغییر جنسیت در ایزان رو به فزونی گذاشت و از آن تاریخ تا کنون چیزی حدود ۵۰۰ تغییر جنسیت در ایران انجام شده است. در جهان نیز اولین تغییر جنسیت در انگلستان در سال ۱۹۴۲ اتفاق افتاد که بر اثر عمل جراحی دختری به پسر تبدیل شد.

آمارهای جهانی به طور میلنگین از تولد سه نوزاد ترنسسکسوال در میان ۱۰۰ هزار تولد زنده خبـر می دهد. با استناد به این رقم می توان پیش بینی کرد که در ایران حدود ۴ هزار بیمار مبتلا به اختلال هویت جنسی حضور داشته باشند. بحث تغییر جنسیت دارای ابعاد گوناگونی است که باید از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گیرد. در پژوهش حاضر با تاکید بر ظرفیت های فقهی حقوقی این موضوع و بررسی کمبودهای قوانین و مقررات ویژه برای این بیماران و همچنین با مدنظر قرار دادن فتوای امام خمینی در این باره به بررسی و تبیین این معقوله پرداخته می شود.

۲- هدف و ضرورت تحقیق:

با وجود اینکه پدیده ترنسسکسوال و اقدام به تغییر جنس در ابتدا امری فردی به نظر می آید، اما این پدیده هم از نظر زمینه های شکلگیری و هم از نظر ابعاد حقوقی اجتماعی و فرهنگی، آثار و پیامدهایی دارد. هرچند شمار افراد مبتلا به اختلال هویت جنسی نسبت به بیماران و مبتلایان به اختلالات دیگر اندک است، اما از آنجا که این شرایط بر نظام شخصیتی و رفتاری و در نهایت بر جامعه تاثیر می گذارد می تواند به یک منبع بحران تبدیل شود. بنابراین ضروری است که از ابعاد گوناگون مورد بحث و بررسی قرار گیرد. از آنجا که کشور ما، کشوری اسلامی است که قوانین مدنی آن بر پایه ی احکام دینی استوار می باشد و از سوی دیگر ترنسسکسوال ها گروهی منزوی هستند که چندان از حمایت های حقوقی و قانونی و اجتماعی برخوردار نمی باشند و کاستی های بسیاری در زمینه ی حقوق آنها — چشم می خورد، و مسئله تغییر جنسیت در سالهای اخیر در ایران نمود بیشتری پیدا کرده است و بر تعداد افرادی که این عمل را انجام می دهند افزوده شده است، اما همچنان تعداد زیادی از افراد جامعه به دیده شک به این امر نگاه می کنند، پرداختن به مسائل فقهی حقوقی این افراد می تواند راهگشایی باشد برای افزایش ظرفیت های حقوقی و بالا بردن کیفیت زندگی این دسته از افراد.

۳- سوال اصلی تحقیق:

آثار و احکام فقهی حقوقی مترتب بر تغییر جنسیت چیست؟

۴- سوالات فرعی تحقیق:

دیدگاه‌های علمای ایران در باب تغییر جنسیت چگونه می‌باشد؟

در قوانین موضوعی ایران چه مواردی در خصوص تغییر جنسیت مشاهده می‌شود؟

آیا تصویب قوانین حمایتی از افراد ترنسسکسوال در بهبود وضعیت زندگی آنان موثر است؟

قوانین دیگر کشورها چگونه با پدیده تغییر جنسیت برخورد می‌کنند؟

آیا ترنسسکسوال یک بیماری است یا یک انحراف؟

احکام جزایی برای افراد ترنسسکوال به چه صورت می‌باشد؟

احکام مدنی برای افراد ترنسسکوال به چه صورت می‌باشد؟

۵- روش‌ها و فنون اجرای طرح:

گردآوری و تحلیل اطلاعات مورد نیاز برای پژوهش فوق‌الذکر می‌کند که برای آزمون فرضیه‌ها با استفاده

از روش اسنادی به تحلیل و تفسیر متون فقهی و حقوقی در رابطه با تغییر جنسیت پرداخت. همچنین با

استفاده از تکنیک مصاحبه به جمع‌آوری اطلاعات و سنجش فرضیه‌ها پرداخت. در این تحقیق از روش

کتابخانه‌ای و تحلیلی استفاده می‌شود. انواع سند در مطالعات کتابخانه‌ای

از جمله کتاب، مقالات و مجلات، سیستم‌های اطلاع‌رسانی کامپیوتری، اسناد دولتی، اسناد شخصی و

خصوصی، نشریات رسمی و آمارنامه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

سازمان عملی پژوهش: پژوهش حاضر به پنج فصل کلی تقسیم می گردد که هر کدام دارای فصولی مشخص می باشند. در فصل اول به تعریف مفاهیم و کلیات پژوهش و بیان سازماندهی پژوهش می پردازیم. در فصل دوم به کاوش درباره معنی ، مولفه ها و اجزای سوابق پزشکی تغییر جنسیت پرداخته می شود. در فصل سوم پیشینه تاریخی و پیامدهای تغییر جنسیت مورد مطالعه قرار گرفته و در فصل چهارم به بررسی تغییر جنسیت از دیدگاه حقوقی می پردازیم. در فصل پنجم به بررسی فقهی تغییر جنسیت از نقطه نظر فقها و حقوقدانان با تاکید بر نظرات امام خمینی پرداخته می شود. و در ادامه به نتیجه گیری و پیشنهادات پرداخته می شود.

فصل اول_ کلیات

مفاهیم و تعاریف

مقدمه :

هویت جنسی که بخش قابل ملاحظه ای از هویت هر انسان را تشکیل می دهد ، در بر دارنده تصویری است که هر فرد به عنوان یک مرد یا زن از خود دارد . فرد می آموزد از آن حیث که مرد یا زن آفریده شده باید به شیوه ای خاص بیندیشد ، رفتار کند و احساس نماید^۱

هویت جنسی انسان تحت تأثیر دو مؤلفه اکتسابی و غیر اکتسابی تکوین مییابد . جنس^۲ به عنوان یک عامل غیر اکتسابی شامل ویژگی های زیستی ، کالبدی جسمانی و کروموزومی است که مرد و زن را از یکدیگر متمایز می سازد . اما جنسیت به عنوان یک عامل اکتسابی زن و مرد را از جهت اجتماعی - فرهنگی از یکدیگر جدا می کند و بر اساس ویژگی هایی که اغلب به عنوان خصوصیات ویژه دو جنس محسوب می شود ، شکل می گیرد^۳ . به طور معمول مختصات جنسی و جنسیتی مردم با یکدیگر هماهنگ است اما گاهی مختصات جنسی و جنسیتی افراد با یکدیگر ناسازگار است . در ادبیات علمی برای این شرایط از اصطلاح **Transsexuality** استفاده می شود . هر چند شمار افراد مبتلا به وضعیت نارضایتی جنسی نسبت به مبتلایان به بیماری ها و اختلالات دیگر اندک است از آنجا که این شرایط بر نظام شخصیتی و رفتاری و حقوقی و اجتماعی افراد تأثیر می گذارد می تواند به یک منبع بحران تبدیل شود^۵

---

^۱- Sex

^۲ - Richardson John, T.E. (۱۹۹۷), Introduction for study of Gender Difference in cognition (۱۹۹۷), Gender differences in Human cognition, caplanpula ,J. Crawford, Mary, Hyde Janet sibley new york: oxford university press.

^۳ - جواهری، فاطمه، کوچکیان، زینب (۱۳۸۵)، اختلال هویت جنسیتی و ابعاد اجتماعی آن : بررسی پدیده نارضایتی در ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۱ ، تابستان ۱۳۸۵، ص ۲۶۶